

Titel: Journalen NB34

Citation: "Journalen NB34", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K26*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2009 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-nb34-kom-shoot-id8ba84a02-deba-4624-bedd-afb7c8cb386a.pdf> (tilgået 23. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K26

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

◀ **saa** : således.

I trykt udgave: Bind 26 side 315 linje 3

◀ **ubetydelig** : i betydningen: som mangler fremragende egenskaber.

I trykt udgave: Bind 26 side 315 linje 4

◀ **tækkelig** : ærbar, tiltalende.

I trykt udgave: Bind 26 side 315 linje 8

◀ **participere** : deltage, have andel.

I trykt udgave: Bind 26 side 315 linje 17

◀ **betræffende** : hvad angår.

I trykt udgave: Bind 26 side 315m linje 1

◀ **Punktet udenfor Verden, hvilket Archimedes taler om** : Den gr. matematiker, fysiker og opfinder Arkimedes (287-212 f.Kr.) fra Syrakus på Sicilien tillægges bemærkningen: »Giv mig et fast punkt, hvor jeg kan stå, så skal jeg bevæge Jorden«. Jf. Marcellus-biografien 14, 7, i Plutarks *Vitae parallelae (De parallelle liv)*, hvor det om Arkimedes' faste overbevisning om de geometriske loves mekaniske anvendelighed fortælles, at han hævdede, »at man med en given Kraft var i Stand til at kunne bevæge enhver som helst given Byrde, ja skal endog, i overdreven Tillid til sit Bevises Styrke, have paastaaet at kunne bevæge selve vor Jord, saafremt han imidlertid kunne have en anden Jord at træde over paa«, *Plutark's Levnetsbeskrivelser* overs. af S. Tetens bd. 1-4, Kbh. 1800-11, ktl. 1197-1200; bd. 3, s. 272.

I trykt udgave: Bind 26 side 315m linje 4

◀ **ham sige vi udenvidere »Du« til** : fx i bønnen »Fader vor«. Der hentydes til den borgerlige skik, at man som udgangspunkt sagde 'De' til hinanden, indtil evt. venskab og fortrolighed gjorde to el. flere 'dus'.

I trykt udgave: Bind 26 side 315 linje 30

◀ **som med at tage paa Brendenælden. Tag rask, deri ligger det** : hentyder til den udbredte opfattelse, at man ikke brænder sig, hvis man tager hårdt på et brændenældeblad; heraf også det faste udtryk: 'tage fast om nælden' o.l.

I trykt udgave: Bind 26 side 316 linje 7

◀ **Forsigtighed er en Borgermesterdyd** : talemåden findes optegnet som nr. 672 i N.F.S. Grundtvig *Danske Ordsprog og Mundheld*, Kbh. 1845, ktl. 1549, s. 25 (»Forsigtighed er en Borgemester-Dyd«); sml. E. Mau *Dansk Ordsprogs-Skat* bd. 1-2, Kbh. 1879; bd. 1, s. 246 (nr. 2324).

I trykt udgave: Bind 26 side 316 linje 9

◀ **Kjerlighedens Gud** : se fx 1 Joh 4,7-8: »I Elskelige! lader os elske hverandre; thi Kjerligheden er af Gud, og hver den, som elsker, er fød af Gud, og kiender Gud. Hvo [Den] som ikke elsker, kiender ikke Gud; thi Gud er Kjerlighed« (NT-1819), og 1 Joh 4,16: »Gud er Kjerlighed, og hvo [den] som bliver i Kjerlighed, bliver i Gud, og Gud i ham« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 26 side 316 linje 11

◀ **som saa** : som følger, sådan her.

I trykt udgave: Bind 26 side 316 linje 12

◀ **betræffende** : hvad angår.

I trykt udgave: Bind 26 side 316 linje 21

◀ **Præsterne, der ere eedsvorne paa det nye T:** : Der sigtes til, at præsterne ved præsteløftet (el. præsteeden) sværger på, at de vil virke i overensstemmelse med GT's profetiske bøger, NT samt den danske kirkes bekendelsesskrifter, jf. *Dannemarkes og Norges Kirke-Ritual*, Kbh. 1762 [1685], kap. 10, art. 2.

I trykt udgave: Bind 26 side 316 linje 30

◀ **Herregaards-Smør** : smør fra en herregårds mejeri, hvilket betegnede en god kvalitet, modsat smør fra

bøndergårde el. mindre mejerier.

I trykt udgave: Bind 26 side 317 linje 21

◀ **Madfedt** : afsmeltet animalsk fedtstof, der bruges som fødemiddel.

I trykt udgave: Bind 26 side 317 linje 22

◀ **Accommodation** : tilpasning; tillem্পning.

I trykt udgave: Bind 26 side 317 linje 32

◀ **det Peer Degnske** : efter den naragtige Peer Degn i Ludvig Holbergs komedie *Erasmus Montanus* (318,16).

I trykt udgave: Bind 26 side 318 linje 15

◀ **»vil Du have fiint Sand koster det saa meget, vil Du have grovt Sand koster det saa meget«** : tillem্পet citat fra 1. akt, 3. scene af Ludvig Holbergs komedie *Erasmus Montanus* (1731), hvor Peer Degn i en monolog redegør for sine kundskaber. Han siger bl.a.: »Folk tænker, at der er ingen Observationer [overvejelser] ved at være Degn, jo jo! Degne Kald er, min Troe, et vanskeligt Embede, naar man skal have det paa den Fod [dvs. bringe det så vidt med det], at det skal føde sin Mand. For [Før] min Tid holdt Folk her i Byen alle Liigsange lige gode, men jeg har bragt det paa den Fod, at jeg kan sige til en Bonde, hvilken Psalme vil du have, den koster saa meget, den anden saa meget; iligemaade [ligeledes] naar der skal kastes Jord paa den Døde; vil du have fiint Sand, eller slet og ret Jord.« Jf. *Den Danske Skue-Plads* bd. 1-7, Kbh. 1758 eller 1788 [1731-54], ktl. 1566-1567; bd. 5. Bindene er uden årstal og sidetal.

I trykt udgave: Bind 26 side 318 linje 16

◀ **Præstedoms**: præstedømme; præsteskab.

I trykt udgave: Bind 26 side 318 linje 18

◀ **han er Kjerlighed** : hentyder dels til 1 Joh 4,8: »Den, der ikke elsker, kender ikke Gud, for Gud er kærlighed«, dels til 1 Joh 4,16: »Gud er kærlighed, og den, der bliver i kærligheden, bliver i Gud, og Gud bliver i ham.«

I trykt udgave: Bind 26 side 318 linje 20

◀ **Mskets dybe Trang til at blive narret** : 319,12.

I trykt udgave: Bind 26 side 318 linje 25

◀ **Gradationer** : gradsforskelle, nuancer.

I trykt udgave: Bind 26 side 318 linje 27

◀ **Cancellies**: her i betydningen: bureaukrati. Udtrykket sigter til Danske Kancelli, der under enevælden var et af de i alt 16 kollegier, hvori statsadministrationen foregik.

I trykt udgave: Bind 26 side 318 linje 27

◀ **Himelen** : dvs. himmelen, himlen.

I trykt udgave: Bind 26 side 318 linje 33

◀ **Morten Frandsen** : fiktiv person. I lidelseshistorien i *Stadier paa Livets Vei* (1845) bruges navnet om en bonde, jf. *SKS* 6, 310.

I trykt udgave: Bind 26 side 318 linje 36

◀ **Cancelliraaden**: underordnet embedsmand i kancelliet (318,27).

I trykt udgave: Bind 26 side 318 linje 37

◀ **Naar »Præsten« derimod forklarer, at det koster en 100rd og 10rd til Præsten** : hentyder dels til Peer Degns praksis hos Holberg (318,16), dels til det forhold, at præsten tog penge for at forrette kirkelige handlinger som brudevielse, barnedåb og begravelse. – **100rd og 10rd**: dvs. 100 hhv. 10 rigsdaler. Den da. møntfod var ved forordning af 31. juli 1818 delt i rigsdaler (egl. rigsbankdaler), mark og skilling, sådan at der gik 6 mark på en rigsdaler og 16 skilling på en mark; på 1 rigsdaler gik således 96 skilling. I Hof- og

Stadsretten havde en dommer 1.200-1.800 og en fuldmægtig 400-500 rigsdaler i årsløn. En pige i huset fik højst 30 rigsdaler om året foruden kost og logi. Et par solide herrestøvler kostede 4 rigsdaler, en god flaske rom 8 mark og et pund rugbrød 2-4 skilling.

I trykt udgave: Bind 26 side 319 linje 2

◀ **mundus vult decipi** : lat., 'verden vil bedrages', et udtryk, der gerne efterfølges af 'decipiatur ergo' ('så lad den da bedrages'). Det tillægges ofte kejser Neros hofmand, forfatteren Petronius (1. årh.), men er siden benyttet af mange forfattere. På da. var udtrykket bl.a. kendt fra A.E. Scribes samfundskritiske lystspil *Puf eller Verden vil bedrages*, som blev opført syv gange på Det kgl. Teater i 1849, og hvori løgnen ender med at besejre sandheden.

I trykt udgave: Bind 26 side 319 linje 12

◀ **Numerus** : lat., tal, antal; massen.

I trykt udgave: Bind 26 side 319 linje 20

◀ **contrabancere** : danne modvægt.

I trykt udgave: Bind 26 side 319 linje 24

◀ **den menige Mand** : SKs foretrukne betegnelse for den jævne, lavere samfundsklasse.

I trykt udgave: Bind 26 side 319 linje 30

◀ **qua** : lat., i egenskab af, som.

I trykt udgave: Bind 26 side 320 linje 5

◀ **overgive** : overlade, videregive.

I trykt udgave: Bind 26 side 320 linje 11

◀ **var saa** : forholdt sig således.

I trykt udgave: Bind 26 side 320 linje 13

◀ **Barnet fødes jo i Synd efter at være undfanget i Overtrædelse** : hentyder til Sl 51,7: »See, jeg er født i Misgierning, og min Moder haver undfanget mig i Synd« (GT-1740). – **Overtrædelse**: religiøst om forseelse mod Guds bud; synd.

I trykt udgave: Bind 26 side 320 linje 24

◀ **ligeoverfor** : i forhold til.

I trykt udgave: Bind 26 side 320 linje 26

◀ **naar Xstus siger til Apostlene: jeg sender Eder som Faar blandt rivende Ulve** : sigter til Jesu udsendelsestale i Matt 10,16, hvor Jesus advarer apostlene: »See, jeg sender Eder som Faar midt iblandt Ulve« (NT-1819). – **rivende**: (om rovdyr) egl. som river, flår; glubske.

I trykt udgave: Bind 26 side 320 linje 34

◀ **Stut-Mester** : person, der fører tilsyn med et stutteri.

I trykt udgave: Bind 26 side 321 linje 4

◀ **großartig** : ty., storslået, storstilet.

I trykt udgave: Bind 26 side 321 linje 6

◀ Svagheds-**Concession**: lat., indrømmelse; føjelighed.

I trykt udgave: Bind 26 side 321 linje 9

◀ **Numerus** : lat., tal, antal; massen.

I trykt udgave: Bind 26 side 321 linje 10

◀ **hvis saa** : dvs. hvis det er rigtigt.

I trykt udgave: Bind 26 side 321 linje 12

◀ **Naar Brand-Majoren kommer til Ild-Stedet** : Brandmajoren, der indtil 1870 var chef for Københavns Brandvæsen, mødte som regel op på brandstedet for at dirigere slukningsarbejdet. – **Ild-Stedet**: brandstedet.

I trykt udgave: Bind 26 side 321 linje 17

◀ **stikker i** : har sin grund i; skyldes.

I trykt udgave: Bind 26 side 321 linje 21

◀ **Det er** : Det vil sige.

I trykt udgave: Bind 26 side 321 linje 23

◀ **En Xsten er Salt** : hentyder til Matt 5,13, hvor Jesus siger til disciplene: »I ere Jordens Salt; men om Saltet mister sin Kraft, hvormed skal det saltes? Det duer til intet Andet, end at kastes ud, og nedtrædes af Mennesker« (NT-1819). Salt er her benyttet om, hvad der holder noget friskt og livskraftigt, eller om hvad der giver noget særlig værdi.

I trykt udgave: Bind 26 side 321 linje 26

◀ **her ligger det** : dvs. herpå beror problemet, her er vanskeligheden.

I trykt udgave: Bind 26 side 321 linje 31

◀ **tilgavns** : fuldt ud, ordentligt.

I trykt udgave: Bind 26 side 321 linje 33

◀ **Sludder-Masser** : spiller på det faste udtryk 'sludder-Mads', dvs. en snakkesalig person, et vrøvlehoved.

I trykt udgave: Bind 26 side 321 linje 34

◀ **godhedsfuldt** : venligt, elskværdigt; udtrykket benyttedes overvejende i den formelle brev- og forretningsstil.

I trykt udgave: Bind 26 side 321 linje 36

◀ **Vetrinairer** : dvs. veterinærer, dyrlæger.

I trykt udgave: Bind 26 side 322 linje 6

◀ **Strippe** : lille balje el. kar af træstaver, oftest af form som en spand, hvor en af staverne er forlænget, så den kan bruges som hank.

I trykt udgave: Bind 26 side 322 linje 10

◀ **Pibe-Sprøite** : lille håndsprøjte, der ender i en tynd pibe.

I trykt udgave: Bind 26 side 322 linje 11

◀ **gjør det Hele af** : afgør det hele.

I trykt udgave: Bind 26 side 322 linje 17

◀ **længst** : for længst, for længe siden.

I trykt udgave: Bind 26 side 322 linje 22

◀ **forkommer** : forsvinder, bliver borte.

I trykt udgave: Bind 26 side 322 linje 33

◀ **Majestæts-Forbrydelse** : egl. forbrydelse rettet mod kongen; den takseredes if. Christian V's *Danske Lov* (1683), som stadig var gældende, med den højeste straf (jf. 6. bog, kap. 4, § 1).

I trykt udgave: Bind 26 side 322 linje 34

◀ **i sidste Grund** : i sidste instans, til syvende og sidst.

I trykt udgave: Bind 26 side 322 linje 36

◀ **gevaltigt** : dvs. gevaldigt, vældigt, kraftfuldt.

I trykt udgave: Bind 26 side 323 linje 4

◀ **Tilhold** : holdepunkt, (sin) base.

I trykt udgave: Bind 26 side 323 linje 7

◀ **vistnok** : rigtignok, ganske vist.

I trykt udgave: Bind 26 side 323 linje 11

◀ **Xstd. siger: lad være at gifte Dig** : hentyder formentlig til 1 Kor 7, hvor Paulus skriver om ægteskab og ugift stand; se især 7,7: »Jeg ser helst, at alle mennesker er som jeg [nemlig ugift]; men enhver har sin egen nådegave fra Gud, den ene på én måde, den anden på en anden måde.« Se også Matt 19,10-12.

I trykt udgave: Bind 26 side 323 linje 19

◀ **Msk-Slægten** : menneskeheden.

I trykt udgave: Bind 26 side 323 linje 21

◀ **autopathiske** : egl. selvlidende; rettet mod én selv (modsat 'sympa(the)tisk', medlidende).

I trykt udgave: Bind 26 side 323 linje 34

◀ **Ifølge Xstds Lære vil Gud kun Eet med os Msk, han vil være elsket** : hentyder formentlig til samtalen mellem Jesus og en lovkyndig, der ønsker at vide, hvad man skal gøre for at arve evigt liv. Jesus spørger, hvad der står i loven, og manden svarer: »du skal elske Herren din Gud af dit ganske Hierte, af din ganske Siel, og af din ganske Styrke, og af dit ganske Sind«. Da siger Jesus: »du svarede ret: gør dette, saa skal du leve«, Luk 10,25-28 (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 26 side 324 linje 4

◀ **fornemlig** : især.

I trykt udgave: Bind 26 side 324 linje 6

◀ **potenserede** : forstærkede, ophøjede; koncentrerede.

I trykt udgave: Bind 26 side 324 linje 6

◀ **totaliter** : da.-lat., i sin helhed, totalt betragtet.

I trykt udgave: Bind 26 side 324 linje 11

◀ **udviste** : udpegede, anviste.

I trykt udgave: Bind 26 side 324 linje 12

◀ **hvad jeg oftere har omtalt i disse Journaler** : se fx NB29:101 (1854), i SKS 25, 363f.

I trykt udgave: Bind 26 side 324 linje 13

◀ **Plato** : Platon (427-347 f.Kr.), gr. filosof, elev af Sokrates (330,20), som er den gennemgående hovedperson i hans dialoger; grundlagde 387 f.Kr. Akademiet i Athen; blandt hans elever var Aristoteles (324,14). Der hentydes til Platons *Symposion*, 206d, hvor Sokrates gengiver dele af sin samtale med Diotima: »Kjærlighed gaaer altsaa ikke ud paa det Skjønne, som Du troede, Sokrates. – Hvor paa da? – Paa at føde og frembringe i det Skjønne. – Vel, sagde jeg. – Det er ganske vist, svarede hun. – Men hvorfor just her paa? – Fordi denne Fødsel er det Evige og Udødelige, forsaavidt det kan aabenbare sig i det Dødelige. At ethvert Væsen maa stræbe efter Udødelighed tilligemed det Gode, følger nødvendig af det, vi tilforn ere blevne enige om, efterdi Kjærlighed jo gaaer ud paa, *altid* at have det Gode; vi maae altsaa, ifølge denne Tale, nødvendig antage, at Kjærlighed ogsaa er Stræben efter Udødelighed.« *Udvalgte Dialoger af Platon*, overs. af C.J. Heise, bd. 1-6, Kbh. 1830-51, ktl. 1164-1167 (forkortet *Udvalgte Dialoger af Platon*); bd. 2, 1831, s. 71f. (*Platons Skrifter*, udg. af C. Høeg og H. Ræder, bd. 1-10, Kbh. 1992 [1932-41] (forkortet *Platons Skrifter*); bd. 3, s. 129). Sokrates refererer videre Diotima for at sige, 207d: »Dersom Du altsaa troer, at Kjærligheden, ifølge sin Natur, gaaer ud paa det, hvortom vi ofte ere blevne enige, saa forundre Dig ikke. Thi paa samme Maade, som jeg før sagde, stræber ogsaa her den dødelige Natur, saa godt den kan, efter Vedvarende og

Udødelighed. Men dette kan den kun opnaae ved Forplantelsen, fordi den altid efterlader noget Nyt istedetfor det Gamle.« *Udvalgte Dialoger af Platon* bd. 2, s. 73 (*Platons Skrifter* bd. 3, s. 129f.). Diotima slutter denne del af sin tale således, 208a: »Ved denne Foranstaltning, Sokrates, bliver det Dødelige deelagtigt i det Udødelige, Legemet, saavel som alt andet; med det Udødelige selv forholder det sig paa en anden Maade. Forundre Dig altsaa ikke over, at Enhver af Naturen holder sin egen Afkom i Ære; thi for Udødelighedens Skyld ytrer denne Stræben og denne Kjærlighed sig hos Enhver.« *Udvalgte Dialoger af Platon* bd. 2, s. 74 (*Platons Skrifter* bd. 3, s. 130).

I trykt udgave: Bind 26 side 324 linje 14

◀ **Aristoteles** : Aristoteles fra Stageira (384- 322 f.Kr), gr. filosof, logiker og naturforsker, elev af Platon (324,14); grundlagde 335 f.Kr. den peripatetiske skole i Lykeion, blev senere lærer for Alexander den Store (342-335 f.Kr.). Der hentydes muligvis til 8. bog, kap. 12 (1161 b18 - 1162 a13), i Aristoteles' *Den Nikomacheiske Etik*, se *Die Ethik des Aristoteles*, overs. og kommenteret af C. Garve, bd. 1-2, Breslau 1798-1801, ktl. 1082-1083; bd. 2, s. 489-491: »Die Freundschaft, welche aus der Verwandtschaft entsteht, ist sehr vielartig, hängt aber gänzlich von der Verbindung zwischen Aeltern und Kindern ab. / Es ist die Natur, welche den Aeltern eine instinctartige Liebe zu den Kindern, als zu Theilen ihres eignen Wesens, eingepflanzt und die Kinder hinwiederum gelehrt hat, die Aeltern, als die Urheber ihres Daseyns, zu lieben. Indeß ist die Vorstellung der Aeltern, daß diese Kinder Wesen von ihnen sind, deutlicher und lebhafter, als die Vorstellung der Kinder, daß sie ihr Leben von den Aeltern haben. Daher wird auch das Wesen, aus welchen ein anderes entsteht, zu dem aus ihm entsprungnen weit mehr hingezogen, als dieses zu jenem. Jede Sache, die ein Theil einer Sache ist und aus ihr entspringt, wie z. B ein Zahn, ein Haar oder so etwas aus dem menschlichen Körper, ist dem Körper selbst genau verwandt und gehört zu ihm: aber umgekehrt gehört der Körper nicht zu einem solchen aus ihm erwachsenen Theile, oder ist doch mit ihm nur wenig verwandt. Dazu kommt die größere Länge der Zeit, in welcher die Liebe der Aeltern zu den Kindern erwachsen und reifen kann. Jene nähmlich fangen diese mit ihrem Daseyn zugleich an zu lieben, letztere aber die erstern erst dann, wenn sie zum Selbstbewußtseyn und zur Vernunft kommen. Dieß letztere, - die längere Beschäftigung mit dem geliebten Gegenstande, ist auch die Ursache, warum die Zärtlichkeit der Mütter gegen ihre Kinder noch größer ist, als die Zärtlichkeit der Väter. / Noch einmal also: die Aeltern lieben ihre Kinder gleichsam als ein anderes Selbst; es sind Wesen, die sich von dem ihrigen erzeugt und von demselben nur abgesondert haben. Die Kinder aber lieben ihre Aeltern, als die Ursache und die Quelle ihres Daseyns.« Garve opdeler 8. bog således, at det, der traditionelt tælles som kap. 12, i hans oversættelse er kap. 14. Se også følgende passager i 9. bog, kap. 7 (1167b 20 - 1168a 10), se *Die Ethik des Aristoteles* bd. 2, s. 542f. Sml. journaloptegnelsen NB27:34, i SKS 25, 149.

I trykt udgave: Bind 26 side 324 linje 14

◀ **ret** : rigtig, egentlig.

I trykt udgave: Bind 26 side 324 linje 19

◀ **Derfor ansaaes Ufrugtbarhed blandt Jøderne ... som Vanære for en Kvinde** : se fx 1 Sam 1 og Luk 1, 25. - **tilgavns**: fuldt ud.

I trykt udgave: Bind 26 side 324 linje 22

◀ **Vanheldelse** : ulykke, modgang.

I trykt udgave: Bind 26 side 324 linje 24

◀ **qua** : lat., i egenskab af; som.

I trykt udgave: Bind 26 side 324 linje 27

◀ **som saa** : som følger, sådan her.

I trykt udgave: Bind 26 side 324 linje 33

◀ **see nærmere til** : se nærmere (mere opmærksomt) efter.

I trykt udgave: Bind 26 side 324 linje 35

◀ **»sens phrase«** : egl. sans phrase, fr., uden omsvøb, kort og godt.

I trykt udgave: Bind 26 side 325 linje 2

◀ **Jehova eller Adonai** : dvs. Gud el. Herren. Da jøderne ikke måtte udtale Guds navn, blev de fire konsonanttegn JHWH i den hebraiske tekst forsynet med vokaltegnene for »o« og »a« fra Adonaj, som på hebraisk betyder Herren, for at minde læseren om, at der i stedet for Jahwéh - el. som det ofte gengives

Jahve – skulle læses Adonaj; deraf den fejlagtige læsemåde Jehova, som var alm. på SKs tid. – I såvel GT-1740 som i GT-1992 gengives Jahve som regel med »Herren«.

I trykt udgave: Bind 26 side 325 linje 4

◀ **neutrius generis** : lat., af intetkøn.

I trykt udgave: Bind 26 side 325 linje 5

◀ **Kirsten Giftekniv** : fast udtryk for den person, især kvinde, der er ivrig efter at arrangere ægteskaber. I Holbergs komedie *Den forvandlede Brudgom* (1753) optræder en sådan person under navnet Kirsten Gifteknivs, der tager sig betalt for sin umage, jf. *Den Danske Skue-Plads* bd. 1-7, Kbh. 1758 eller 1788 [1731-54], ktl. 1566-1567; bd. 6. Bindene er uden årstal og sidetal.

I trykt udgave: Bind 26 side 325 linje 6

◀ **I den gamle Bearbejdelse af D. Juan ... min afdøde Herres Datter** : Siden 1844 havde Det kongelige Teater benyttet N.C.L. Abrahams da. bearbejdelse af Mozarts opera *Don Giovanni* (1787). Inden da brugte man Lauritz Kruses oversættelse; den udkom i 1807, dernæst i 1811, 1819 og 1822. I 1. akt, scene 6 af 1807-version siger Elvires tjener, kaldet Gusman, for at støtte sin bedragne herskerinde: »Ja! tael, Don Juan! trøst det arme Offer, / Hvis Hierte kiemper mellem Liv og Død. / I en afsides Vraae, paa Gravens Bredde, / Klædt i et Mandfolks halv forslidte Dragt, Fandt jeg min gamle Herres ældste [senere versioner: elskte] Datter; / Et Forsyn vidst did ledte mine Fødder«, *Don Juan. Opera i tvende Akter bearbejdet til Mozarts Musik af L. Kruse*, Kbh. 1807, s. 19.

I trykt udgave: Bind 26 side 325 linje 7

◀ **Eenlig Stand! siger Xstd** : 323,19.

I trykt udgave: Bind 26 side 325 linje 13

◀ **Charmant** : fortræffeligt, udmærket.

I trykt udgave: Bind 26 side 325 linje 14

◀ **ad modum** : lat., ligesom; på denne måde.

I trykt udgave: Bind 26 side 325 linje 14

◀ **Nei, siger Protestantismen, just Ægteskabet er Guds Velbehag** : jf. vielsesritualet, hvor præsten siger til brudeparret: »Da er det Eders Trøst, at I vide og troe, at Eders Stat [dvs. den ægteskabelige stand] er Gud takkelig [til behag] og af ham velsignet«, *Forordnet Alter-Bog for Danmark*, Kbh. 1830 [1688], ktl. 381, s. 260f. Herom siger Luther: »Gud har velbehag i ægtefolkene, eftersom de lever og vandrer i hans ordning og som skabte«, *Geist aus Luther's Schriften oder Concordanz*, udg. af F.W. Lomler, G.F. Lucius, J. Rust, L. Sackreuter og E. Zimmermann, bd. 1-4, Darmstadt 1828-31, ktl. 317-320; bd. 1, s. 619.

I trykt udgave: Bind 26 side 325 linje 16

◀ **fast** : nærmest, næsten.

I trykt udgave: Bind 26 side 325 linje 37

◀ **vistnok** : sandt nok, ganske vist.

I trykt udgave: Bind 26 side 325 linje 39

◀ **selv om Du ikke var Kjerlighed** : allusion til 1 Joh 4 (318,20).

I trykt udgave: Bind 26 side 326 linje 3

◀ **Numerus** : lat., tal, antal; masse.

I trykt udgave: Bind 26 side 326 linje 19

◀ **som Jøden hos os ... »det vidste jeg sku ikke«** : sml. en ikke anvendt artikel »Du bliver evig salig, vær ganske rolig, det er som 'Præsten' siger og beviser, det er ganske vist – naar blot det ikke bliver næsten det Værste, der kunde vederfares Dig« (kladden hertil er dateret 15. juli 1855, jf. *Pap.* XI 3 B 153). Her skriver SK: »Ved Thronskiftet 1839 [Christian VIII besteg tronen den 3. dec. 1839] holdtes en politisk Generalforsamling i et af vore Hoteller [Hotel d'Angleterre]. Man taler i Munden paa hinanden, Alle ivrige, og blandt de Ivrige en Jøde en af de Allerivrigste. Til ham henvender en Ankommende sig med det Spørgsmaal

'hvad er det man vil?' 'Vi vil have den norske Constitution.' 'Hvorledes, den norske; veed De da, at den udjager Jøderne af Landet?' 'Nei', det vidste jeg ikke; saa vil jeg ikke have den norske Constitution'« (Pap. XI 3 B 152, s. 242). H.C.A. Lund *Studenteforeningens Historie 1820-70* bd. 2, Kbh. 1898, s. 4. I § 2 i *Constitution for Kongeriget Norge af 17. maj 1814* og i *Kongeriget Norges Grundlov af 4. nov. 1814* (revideret efter foreningen med Sverige) fastsættes det: »Jøder ere fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget«, *Hans Kongelige Majestæts naadige Kundgjørelse angaaende den af Norges Riges overordentlige Storting i Christiania, den 4de November 1814, bestemte, og af Hans Majestæt antagne, Kongeriget Norges Grundlov, Christiania [Oslo] 1814*, s. 1. Udelukkelsen af jøder blev først ophævet ved Grundlovsbestemmelsen af 21. juli 1851. Den af SK omtalte jøde er ikke identificeret; han kan dog være identisk med den hr. Levin, der omtales i journaloptegnelsen NB18:62, fra maj 1850, i SKS 23, 294.

I trykt udgave: Bind 26 side 326 linje 21

◀ **Gud er Kjerlighed** : 318,20.

I trykt udgave: Bind 26 side 326 linje 35

◀ **Divertissement** : i alm. om en morskab, en forlystelse el. specifikt om et lille, let musikstykke, en lille ballet o.l.

I trykt udgave: Bind 26 side 328 linje 7

◀ **Intet mindre end** : alt andet end, på ingen måde.

I trykt udgave: Bind 26 side 328m linje 1

◀ **ubillig** : urimelig, uretfærdig.

I trykt udgave: Bind 26 side 328m linje 2

◀ **item** : lat., fremdeles, ligeledes.

I trykt udgave: Bind 26 side 328m linje 6

◀ **ere i samme Tilfælde** : er i samme situation.

I trykt udgave: Bind 26 side 328m linje 7

◀ **faae det fedt** : får gode livsvilkår.

I trykt udgave: Bind 26 side 328m linje 8

◀ **har alle gode Gaver** : spiller på Jak 1,17: »Alle gode og fuldkomne gaver kommer ned fra oven, fra lysenes fader, hos hvem der ikke findes forandring eller skiftende skygge.« Jf. også Matt 7,9-11, hvor Jesus siger: »Eller hvem af jer vil give sin søn en sten, når han beder om et brød, eller give ham en slange, når han beder om en fisk? Når da I, som er onde, kan give jeres børn gode gaver, hvor meget snarere vil så ikke jeres fader, som er i himlene, give gode gaver til dem, der beder ham!«

I trykt udgave: Bind 26 side 328 linje 17

◀ **sig selv betræffende at vide** : får at vide om sig selv.

I trykt udgave: Bind 26 side 328 linje 28

◀ **han er undfanget i Synd, født i Overtrædelse** : 320,24.

I trykt udgave: Bind 26 side 328 linje 28

◀ **Verden ligger i det Onde** : hentyder til 1 Joh 5,19: »Vi vide, at vi ere af Gud, og den ganske Verden ligger i det Onde« (NT-1819). – **ligger i**: befinder sig i.

I trykt udgave: Bind 26 side 329 linje 4

◀ **Gud vil han skal hade sig selv** : se fx Luk 14,26, hvor Jesus vender sig mod den skare, der følger ham, og siger: »Hvis nogen kommer til mig og ikke hader sin far og mor, hustru og børn, brødre og søstre, ja, sit eget liv, kan han ikke være min discipel.«

I trykt udgave: Bind 26 side 329 linje 5

◀ **hvis han ikke vil som Gud vil, venter Evighedens Straffe ham** : jf. forestillingen om helvedsstraffens

evighed, dvs. læren om den evige 'usalighed' og 'fortabelse' efter døden. Både GT og NT angiver straffene i Helvede som evige, hvilket også læres af kirken i *Confessio Augustana*, § 17.

I trykt udgave: Bind 26 side 329 linje 5

◀ **det gamle Hedenske** : se journaloptegnelsen NB34:13 med kommentar (324,13).

I trykt udgave: Bind 26 side 329 linje 28

◀ **en god Dag** : fast udtryk: slet ikke, aldeles ikke.

I trykt udgave: Bind 26 side 329 linje 29

◀ **Slægts-Registere og Personal-Historier** : sigter til GT, hvor slægtstavler og afstammingsforhold spiller en betydelig rolle, fx i Mosebøgerne, Krønikebøgerne, Ezras og Nehemias' bøger.

I trykt udgave: Bind 26 side 329 linje 31

◀ **mærkelig** : bemærkelsesværdig, betydelig.

I trykt udgave: Bind 26 side 329 linje 34

◀ **Stutmesteren**: person, der fører tilsyn med et stutteri.

I trykt udgave: Bind 26 side 329 linje 35

◀ **Underfundighed** : listighed, snedighed, især hvad angår det at snige sig uden om anstrengelser og forpligtelser.

I trykt udgave: Bind 26 side 330 linje 3

◀ **pas vel paa** : vær helt opmærksom på, giv stor agt på.

I trykt udgave: Bind 26 side 330 linje 8

◀ **faaer man nok Magt med den** : bliver man nok herre over den.

I trykt udgave: Bind 26 side 330 linje 12

◀ **for bedre Kjøb** : for en mere fordelagtig pris, billigere.

I trykt udgave: Bind 26 side 330 linje 13

◀ **bedaaet** : fortryllet.

I trykt udgave: Bind 26 side 330 linje 14

◀ **Socrates** : Sokrates (o. 470-399 f.Kr.), gr. filosof; udviklede sin tænkning i dialog med sine samtidige; søgte gennem sin majeutiske metode (sin jordemoderkunst) at forløse andre, der i forvejen var svangre med viden, og at hjælpe dem af med deres vrangforestillinger, hvilket altid skete i samtalens form. Han blev anklaget for at dyrke andre guder end dem, staten anerkendte, og for at fordærve Athens ungdom; en folkedomstol i Athen kendte ham skyldig, og han blev henrettet med et bæger gift, som han tømte med sindsro. Han har intet skriftligt efterladt sig; hans karakter, samtalekunst og lære er hovedsagelig blevet skildret af tre samtidige forfattere, nemlig af Aristofanes i komedien *Skyerne*, af Xenofon i de fire 'sokratiske' skrifter, herunder mindeskriftet om Sokrates *Memorabilia*, og af Platon i dialogerne.

I trykt udgave: Bind 26 side 330 linje 20

◀ **ret** : akkurat, netop.

I trykt udgave: Bind 26 side 330 linje 23

◀ **Brylluppet i Cana** : dvs. beretningen om brylluppet i Kana i Joh 2,1-11, hvor det fortælles, at da vinen slap op under festen, forvandlede Jesus vand til vin.

I trykt udgave: Bind 26 side 330 linje 26

◀ **stemmer mod** : sætter sig op imod, gør modstand imod.

I trykt udgave: Bind 26 side 330 linje 29

◀ **fra den** : ud fra den, på grundlag af den.

I trykt udgave: Bind 26 side 330 linje 31

◀ **At Luther har altereret Xstd. ... har jeg andetsteds viist** : se fx journaloptegnelserne NB29:12 (1854), NB29:59 (1854) og NB30:22 (1854), i SKS 25, 303f., 330 og 399ff. – **Luther**: Martin Luther (1483-1546), ty. teolog, augustiner munk (1505-24), prof. i Wittenberg; forlod definitivt augustinerklostret i 1524. Som protestantisk reformator var han den centrale skikkelse i det opgør med den middelalderlige teologiske tradition, pavemagten og romerkirken, som bl.a. førte til en nyordning af gudstjenesten og det kirkelige liv og til dannelse af en række evangelisk-lutherske kirkeordninger, især i Nordeuropa. Forfatter til en lang række teologiske, eksegetiske, opbyggelige og kirkepolitiske værker, talrige prædikener og salmer; desuden oversatte han Bibelen til tysk. – **altereret**: forandret (til det værre), forvansket.

I trykt udgave: Bind 26 side 331 linje 3

◀ **Saa har jeg andetsteds kaldet Middelalderens Askese: situationsløs** : se journaloptegnelsen NB28:10 (1853), i SKS 25, 222.

I trykt udgave: Bind 26 side 331 linje 6

◀ **for Gud ligger denne Verden i det Onde** : 329,4.

I trykt udgave: Bind 26 side 331 linje 16

◀ **Kjendelighed** : genkendelighed, også: kendemærke.

I trykt udgave: Bind 26 side 331 linje 20

◀ **das ist was anders** : ty. det er noget andet. Talemåden 'Das ist ganz was anders' stammer fra den ty. digter Karl Wilhelm Ramlers (1725-98) meget populære samling genfortællinger af fabler, *Fabellese* (bd. 1-3, Leipzig 1783-90); bd. 1, s. 45.

I trykt udgave: Bind 26 side 331 linje 21

◀ **Jongleur** : omvandrende sanger og musikanter i middelalderens Frankrig, ofte også gøgler og artist.

I trykt udgave: Bind 26 side 331 linje 29

◀ **trods nogen** : så godt som nogen, mere end nogen.

I trykt udgave: Bind 26 side 331 linje 30

◀ **Den er en Revolution ... paa Mesterens (Xsti) Bekostning** : sigter formentlig til, at protestantismens og Luthers troslære er baseret på Paulus, og at Luther ofte i sin skriftudlægning påkalder sig Paulus' autoritet (334,17). Se endvidere NB14:70 (1849), i SKS 22, 386, samt NB32:67, i SKS 26, 166f. – **Paulus**: den betydeligste skikkelse i den ældste kristendom, formentlig henrettet o. 65 i Rom. På SKs tid blev Paulus anset som forfatter til de 14 breve, herunder brevet til hebræerne, som i NT-1819 bærer hans navn (jf. også *Balles Lærebog* (337,34); i dag regnes normalt kun de syv eller ni for ægte, heriblandt Romerbrevet, de to Korintherbreve og Galaterbrevet.

I trykt udgave: Bind 26 side 332 linje 2

◀ **udbasunes** : el. udbasuneres, forkyndes på en højroset måde, proklameres.

I trykt udgave: Bind 26 side 332 linje 10

◀ **marquerede** : markerede, markante.

I trykt udgave: Bind 26 side 332 linje 11

◀ **trods paa** : pukker på, er stolt over.

I trykt udgave: Bind 26 side 332 linje 14

◀ **For Gud ligger vistnok ... det lærer jo Xstd** : 329,4. – **vistnok**: ganske vist.

I trykt udgave: Bind 26 side 332 linje 20

◀ **føre os godt op** : dvs. opføre os godt.

I trykt udgave: Bind 26 side 332 linje 22

◀ **Xstus har jo ved sin Lidelse gjort Fyldest for Arvesynden** : hentyder til den dogmatiske lære om Kristi stedfortrædende satisfaktion: at han som Guds egen Søn med sin frivillige lidelse og død har forsonet Guds dømmende vrede over menneskenes syndefald. Således har han gjort fyldest for den straf, som de ellers var skyldige at lide for deres synd, og dermed sonet Guds krænkede retfærdighed.

I trykt udgave: Bind 26 side 332 linje 24

◀ **den ligger i det Onde** : 329,4.

I trykt udgave: Bind 26 side 332 linje 27

◀ **er dette ikke saa** : forholder det sig ikke således.

I trykt udgave: Bind 26 side 332 linje 33

◀ **længst** : for længst.

I trykt udgave: Bind 26 side 333 linje 1

◀ **Synde-Faldet** : jf. syndefaldsberetningen i 1 Mos 3.

I trykt udgave: Bind 26 side 333 linje 2

◀ **Affald** : frafald.

I trykt udgave: Bind 26 side 333 linje 9

◀ **han er jo Kjerlighed** : 318,20.

I trykt udgave: Bind 26 side 333 linje 10

◀ **vistnok** : ganske vist.

I trykt udgave: Bind 26 side 333 linje 14

◀ **Intet mindre end** : alt andet end, slet ikke.

I trykt udgave: Bind 26 side 333 linje 31

◀ **»idag«** : allusion til 2 Pet 3,8, hvor det siges, »at for Herren er én dag som tusind år, og tusind år som én dag«.

I trykt udgave: Bind 26 side 333 linje 34

◀ **iterere** : gentage, fordoble.

I trykt udgave: Bind 26 side 333 linje 35

◀ **culpa** : lat., brøden, synden.

I trykt udgave: Bind 26 side 333 linje 35

◀ **stikker deri** : beror derpå.

I trykt udgave: Bind 26 side 333 linje 38

◀ **raade** : bestemme, styre.

I trykt udgave: Bind 26 side 334 linje 1

◀ empiriske **Beviis**: dvs. beviser.

I trykt udgave: Bind 26 side 334 linje 10

◀ **skaffe** : gøre (...) til.

I trykt udgave: Bind 26 side 334 linje 11

◀ **Legioner**: egl. en rom. hærafdeling på 4.500-6.000 soldater; her i overført betydning: en stor mængde.

I trykt udgave: Bind 26 side 334 linje 16

◀ **ikke skal jeg som Luther ... Paulus det er Manden** : 332,2.

I trykt udgave: Bind 26 side 334 linje 17

◀ **være saa** : forholde sig således.

I trykt udgave: Bind 26 side 334 linje 21

◀ **Guds Rige er ikke af denne Verden** : jf. Jesu ord, Joh 18,36 (335,10).

I trykt udgave: Bind 26 side 334 linje 23

◀ **en Fremmed og Udlænding skal den Xstne være i denne Verden** : Udtrykket at være 'fremmede og udlændinge' anvendes i Ef 2,19; Hebr 11,13; og 1 Pet 2,11.

I trykt udgave: Bind 26 side 334 linje 23

◀ **denne Verden, der for Gud ligger i det Onde** : 329,4.

I trykt udgave: Bind 26 side 334 linje 24

◀ **som dog for Gud er begaaet idag** : 333,34.

I trykt udgave: Bind 26 side 334 linje 25

◀ **cardo rerum** : lat., tingenes omdrejningspunkt, dvs. hovedsagen.

I trykt udgave: Bind 26 side 334 linje 27

◀ **indcorporeret** : el. incorporeret, indlemmet. Udtrykket 'incorporation' benyttes om optagelse af et medlem i et fællesskab, også om Kristi 'menneskevordelse'.

I trykt udgave: Bind 26 side 334 linje 28

◀ **Hurtigskrivere** : stenografer.

I trykt udgave: Bind 26 side 334 linje 37

◀ **som jeg andetsteds har viist** : se NB34:13, i SKS 26, 323ff.

I trykt udgave: Bind 26 side 335 linje 7

◀ **Guds Rige er ikke af denne Verden** : hentyder til Joh 18,36, hvor Jesus siger til Pilatus: »Mit rige er ikke af denne verden. Var mit rige af denne verden, havde mine tjenere kæmpet for, at jeg ikke skulle udleveres til jøderne; men nu er mit rige ikke af denne verden.«

I trykt udgave: Bind 26 side 335 linje 10

◀ **Lader de smaae Børn komme til mig** : citat fra Mark 10,14 (NT-1819). Sml. Matt 19,13-15.

I trykt udgave: Bind 26 side 335 linje 15

◀ **Xstus er jo Verdens Frelser** : Betegnelsen 'verdens frelser' om Jesus anvendes i Joh 4,42, men se også Joh 3,17: »For Gud sendte ikke sin søn til verden for at dømme verden, men for at verden skal frelses ved ham.«

I trykt udgave: Bind 26 side 335 linje 16

◀ **den fortabte Slægt** : den fordærvede menneskehed, som har tabt det evige liv.

I trykt udgave: Bind 26 side 335 linje 17

◀ **bæstisk** : ligesom et bæst, dyrisk.

I trykt udgave: Bind 26 side 335 linje 20

◀ **Godmand** : hovedpersonen i K.T. Thiemes børnebog *Godmand eller den danske Børneven* [ty. 1789, da. 1798 og flere gange senere]; en overdrevent brav, hjertelig og tåbelig mand.

I trykt udgave: Bind 26 side 335 linje 22

◀ **En der giver Viin til ved Gjestebudder** : hentyder til brylluppet i Kana (330,26).

I trykt udgave: Bind 26 side 335 linje 22

◀ **fast** : næsten, nærmest.

I trykt udgave: Bind 26 side 335 linje 23

◀ **Slægt** : menneskehed. I det følgende inddrages også andre betydninger: generation, køn, forplantning, familie, art.

I trykt udgave: Bind 26 side 335 linje 24

◀ **Altsaa Xstd. fordrer eenlig Stand** : 323,19.

I trykt udgave: Bind 26 side 336 linje 4

◀ **convenerer** : er belejlig for, behager.

I trykt udgave: Bind 26 side 336 linje 12

◀ **Kjød og Blod** : fast udtryk i NT som betegnelse for mennesket, jf. fx Matt 16,17; Gal 1,16; Ef 6,12.

I trykt udgave: Bind 26 side 336 linje 13

◀ **saa gik det hyp i Gallop** : fast udtryk, dvs. det gik i fuld fart.

I trykt udgave: Bind 26 side 336 linje 20

◀ **Gaudiebe** : ty., gavtyve, bedragere.

I trykt udgave: Bind 26 side 336 linje 23

◀ **cfr. Historien om Studenstrup med Raad- og Domhuset** : sigter til Holbergs komedie *Den ellefte Junii* (opført 1723), hvor den jyske forpagtersøn Studenstrup kommer til København for at indkræve termin. Sammen med sin tjener udfører den pengeløse Skyldenborg den plan at lade sin kammerat, gavtyven Jens Trækholt, udgive sig for en af byens rigeste mænd, der så overtager Skyldenborgs gæld for derefter at give Studenstrup pant i sit hus, hvilket dog er rådhuset. Jf. især 3. akt, 6 scene, i *Den Danske Skue-Plads* (325,6) bd. 2. Bindene er uden årstal og sidetal.

I trykt udgave: Bind 26 side 336 linje 23

◀ **underbød** : tilbød til en lavere pris (end den anden).

I trykt udgave: Bind 26 side 336 linje 27

◀ **ude af Trittet (som man siger i Militair-Sproget)** : i militærjargon fast udtryk om at komme ud af takt (under march el. eksercits); i uoverensstemmelse el. uensartet (med verden), utilpasset.

I trykt udgave: Bind 26 side 336 linje 30

◀ **som jeg tidligere har paaviist** : se NB34:13, NB34:22 og NB34:24, i SKS 26, 323ff., 332ff. og 336f.

I trykt udgave: Bind 26 side 336 linje 32

◀ **udviser** : viser.

I trykt udgave: Bind 26 side 336 linje 36

◀ **hykkelske** : hykleriske.

I trykt udgave: Bind 26 side 336 linje 37

◀ **Som Dracontiske Love bevirke, at slet Ingen bliver straffet** : hentyder til de love, der if. sagnet blev givet af Drakon i Athen o. 624 f.Kr., og som fastsatte dødsstraf for næsten alle forbrydelser, og derfor snart blev afskaffet. Jf. K.W. Böttingers *Verdenshistorie i Levnetsbeskrivelser*, overs. af A. C. Lund, bd. 1-8, Kbh. 1840-45; bd. 1, s. 93.

I trykt udgave: Bind 26 side 337 linje 7

◀ behager ham **saa**: således.

I trykt udgave: Bind 26 side 337 linje 13

◀ **hvad jeg oftere har omtalt** : se NB26:60 (1852), NB27:6 (1852); NB28:57 (1854), NB28:91 (1854), i SKS 25, 65, 121f., 265f. hhv. 282f., samt NB31:51 (1854), NB31:54 (1854), NB32:50 (1854); NB32:124 (1854), og NB33:22 (1854), i SKS 26, 36f., 39f., 152f., 212f. og 263f.

I trykt udgave: Bind 26 side 337 linje 15

◀ **Ingen bedrage sig derfor selv** : Ingen bør derfor bedrage sig selv.

I trykt udgave: Bind 26 side 337 linje 25

◀ **Lærebogens Categorie: Gud er i Himlen og gjør Alt hvad ham behager** : citat fra SI 115,3: »Men vor Gud er i Himlene, han gjør Alt, hvad ham behager« (GT-1740). Dette tekststed benyttes som belæg i kap. 1, »Om Gud og hans Egenskaber«, afsnit 3, § 3: »Gud er almægtig, og kan gjøre alt, hvad han vil, uden Møie. Men han gjør ikkun det, som er viist og godt, fordi han ikke vil andet, end det allene«, i *Lærebog i den Evangelisk-christelige Religion, indrettet til Brug i de danske Skoler* (af N.E. Balle og C.B. Bastholm, oftest omtalt som *Balles Lærebog*), Kbh. 1824 [1791], ktl. 183, s. 13.

I trykt udgave: Bind 26 side 337 linje 34

◀ **hvis det saa behager ham** : hvis han vil have det på den måde.

I trykt udgave: Bind 26 side 337 linje 36

◀ **altsom** : i samme grad som el. efterhånden som.

I trykt udgave: Bind 26 side 338 linje 9

◀ **Numerus** : lat., tal, antal; massen.

I trykt udgave: Bind 26 side 338 linje 10

◀ **Kjende** : kendetegn, kendemærke.

I trykt udgave: Bind 26 side 338 linje 15

◀ **fast** : næsten, nærmest.

I trykt udgave: Bind 26 side 338 linje 17

◀ **en Tæller i Banken, der reflecterer paa Tal** : dvs. en bankfunktionær, der (kun) tænker på tal.

I trykt udgave: Bind 26 side 338 linje 17

◀ **var det dog saa** : forholdt det sig dog således.

I trykt udgave: Bind 26 side 338 linje 19

◀ **primitivt** : oprindeligt, fra grunden af.

I trykt udgave: Bind 26 side 338 linje 20

◀ **falder Ingen paa** : finder ingen på, kommer ingen i tanke om.

I trykt udgave: Bind 26 side 338 linje 22

◀ **hans Taler i Luc 21 om sin Gjenkomst** : sigter til Jesu tale i Luk 21,5-28 om de rædselsvækkende ting, der skal ske i de sidste tider og ved hans genkomst: »Og der skal skee Tegn i Soel og Maane og Stjerner; og paa Jorden skulle Folkene ængstes i Fortvivelse, naar Havet og Bølgerne bruse; naar Menneskene forsmægte af Frygt og de Tings Forventelse, som skulle komme over Jorderige; thi Himmels Kræfter skulle røres. Og da skulle de see Menneskens Søn komme i Skyen med megen Kraft og Herlighed. Men naar disse Ting begynde at skee, da seer op, og opløfter Eders Hoveder, efterdi Eders Forløsning stunder til« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 26 side 338 linje 29

◀ **eo ipso** : lat., netop derfor.

I trykt udgave: Bind 26 side 338 linje 36

◀ **Ak, hvilken Forandring** : spiller formentlig på det udtryk, »Ak! hvor forandret!«, som Steen Steensen Blicher benyttede som titel på en fortælling, der første gang blev trykt i 1828 i tidsskriftet *Nordlys* (sml. ktl. U22), optrykt i tredje bind af Blichers *Samlede Noveller* (1834), jf. ktl. 1521-1523.

I trykt udgave: Bind 26 side 339 linje 17

◀ **var det dog saa** : forholdt det sig dog således.

I trykt udgave: Bind 26 side 339 linje 17

◀ **brouter** : brovter, praler.

I trykt udgave: Bind 26 side 339 linje 20

◀ **ret egl.** : i virkeligheden, faktisk.

I trykt udgave: Bind 26 side 339 linje 21

◀ **Thesis** : lat., tese.

I trykt udgave: Bind 26 side 339 linje 26

◀ **bona fide** : lat., i god tro, oprigtigt.

I trykt udgave: Bind 26 side 339 linje 34

◀ **hvad Adam søgte blandt Træerne: Skjul** : hentyder til beretningen i 1 Mos 3, hvor det fortælles om Adam og Eva, at de efter syndefaldet skjulte sig for Gud blandt havens træer, v. 8.

I trykt udgave: Bind 26 side 340 linje 4

◀ **Styreren er jo en Allestedsnærværende** : jf. fx kap. 1, »Om Gud og hans Egenskaber«, afsnit 3, § 6: »Gud er allestedsnærværende, og virker med sin Kraft i alle Ting allevegne. Han er ingensteds borte fra sine Skabninger«, i *Balles Lærebog* (337,34), s. 14. Her henvises til SI 139,7-8.

I trykt udgave: Bind 26 side 340 linje 11

◀ han **almægtigt**: fast betegnelse for Gud i den dogmatiske opregning af hans egenskaber. Jf. fx kap. 1, afsnit 3, § 3 i *Balles Lærebog* (337,34) el. første artikel i *Den apostolske Trosbekendelse*: »Jeg (vi) tror paa Gud Fader, den almægtige, himlens og jordens skaber.«

I trykt udgave: Bind 26 side 340 linje 13

◀ **tvinger** : behersker, holder tilbage.

I trykt udgave: Bind 26 side 340 linje 14

◀ **Majeutiker** : af gr. maieúesthai, at forløse (en fødende); fødselshjælper, jordemoder. Udtrykket er i alm. knyttet til Sokrates' jordemodermetode, som bestod i, at han ved samtale kunne forløse en anden, der i forvejen var svanger med en viden, som han blot havde glemt og nu måtte hjælpes til at generindre.

I trykt udgave: Bind 26 side 340 linje 21

◀ **Intet mindre end** : alt andet end, på ingen måde.

I trykt udgave: Bind 26 side 340 linje 25

◀ **jo og**: også.

I trykt udgave: Bind 26 side 340 linje 36

◀ **Nordpols Expeditionen** : I første halvdel af det 19. årh. lykkedes det en række ekspeditioner at udforske området omkring Nordpolen. Disse farefulde rejser i ishavet blev yndet læsestof (se fx *John Ross's anden Reise til Egnene ved Nordpolen. Bearbejdet for Ungdommen*, overs. af J.S. Heger, Kbh. 1838). I 1848 udsatte den eng. regering en stor dusør til den, der kunne finde den berømte opdagelsesrejsende John Franklin og hans ekspedition, der i en årrække ikke havde givet lyd fra sig. Dette medførte en række nye eftersøgnings- og forskningsekspeditioner til polarhavet, men da man ikke fandt Franklin, blev eftersøgningen officielt aflyst i foråret 1854. Først i 1909 lykkedes det Robert E. Peary at bane sig vej til den nordlige pol. Se artiklen

»Opdagelsen af den nordvestlige Gennemgang« i *Kjøbenhavnsposten*, nr. 282, den 3. dec., s. 1126-1128, nr. 285, den 7. dec., s. 1138-1140, og nr. 286, den 8. dec. 1854, s. 1143.

I trykt udgave: Bind 26 side 341 linje 8

◀ **skaffe til Side** : skaffe af vejen; fjerne.

I trykt udgave: Bind 26 side 341 linje 14

◀ **tog Spender-Buxerne paa** : fast udtryk, der betegner det at være spendabel, rundhåndet.

I trykt udgave: Bind 26 side 341 linje 16

◀ **Sp.** : specier; der gik 2 rigsdaler (319,2) på én specie.

I trykt udgave: Bind 26 side 341 linje 16

◀ **4 B** : fast udtryk for et meget lille beløb; B er gængs forkortelse for skilling (319,2).

I trykt udgave: Bind 26 side 341 linje 19

◀ **Associationer** : foreninger, sammenslutninger.

I trykt udgave: Bind 26 side 341 linje 21

◀ **qua** : lat., i egenskab af, som.

I trykt udgave: Bind 26 side 341 linje 33

◀ **Trompeter** : egl. militær signalblæser; stortalende forkynder. Udtrykket kan som her også benyttes nedsættende, fx om en praler el. klodrian.

I trykt udgave: Bind 26 side 341 linje 33

◀ **Det at afdøe** : Det er en central tanke hos Paulus, at mennesket ved Kristus er død fra synden, jf. fx Rom 6,2: »Vi, som ere døde fra Synden, hvorledes skulle vi endnu leve i den?« (NT-1819). Jf. også 1 Pet 2,24, hvor det siges, at Kristus »selv bar vore Synder paa sit Legeme, paa Træet, paa det [for at] vi, afdøde fra Synden, skulle leve i Retfærdighed« (NT-1819). Jf. endvidere Kol 2,20, hvor Paulus skriver: »Dersom I da ere afdøde med Christo fra Verdens Børne-Lærdom, hvi [hvorfor] besværes I da med Anordninger, som de, der leve i Verden?« (NT-1819). Disse tanker blev inden for dele af mystikken og pietismen skærpet således, at menneskets liv er en daglig afdøen fra synden, fra lysterne og fra verden i selvfornægtelse og fuldstændig løsgørelse fra alt, hvad der har med det timelige at gøre. Herved blev vægten forskudt fra, at mennesket ved Kristus er afdødt fra synden, til at mennesket ved troen skal afdø fra synden.

I trykt udgave: Bind 26 side 342 linje 4

◀ **Engang var det og saaledes ... seer i ethvert Huus** : SK uddyber senere analogien i en løs optegnelse dateret 10. juli 1855 (*Pap.* XI 2 A 426): »Derfor var det ogsaa, at i Tider, hvor det dog nogenledes blev gjort Alvor af det med Chrstd., derfor var det, at De, der dog saaledes gjorde nogenledes [nogenlunde] Alvor dermed, at de som Gjenstand for deres stadige Betragtning brugte: et Dødningehoved. Vistnok [ganske vist] kan man ikke sige at Aand ligner et Dødningehoved, thi Aanden ligner ingen sandselig Gjenstand. Men et Dødningehoved var dog det meest betegnende Sindbillede.« Og han fortsætter: »I 'Christenhed' anderledes! Dødningehovedet – ih, bevares, der er Intet, man omhyggeligere undflyer, endnu omhyggeligere end man gjorde det i Hedenskabet, end Alt hvad der minder om Døden. Nei, Dødningehovedet, denne besynderlige Pynt paa et Værelse, sees aldrig mere. Paa den ene Piedestal seer man nu en nøgen Venus, paa den anden den korsfæstede Frelser – en ung Dame og en speculativ Præst, begge naturligviis sande Chrstne, disputerer med hinanden om, hvilke Former der ere de skjønneste.« – **og**: også, tillige. – **Venus**: i rom. mytologi kærlighedens og skønhedens gudinde (gr. Afrodite); betragtes som idealet for sanselig skønhed.

I trykt udgave: Bind 26 side 342 linje 6

◀ **Coquetterie** : dvs. koketteri.

I trykt udgave: Bind 26 side 342 linje 9

◀ **det Jødiske om at Børne-Avling er Velsignelse for dette Liv** : sml. NB34:13 og NB34:17, SKS 26, 324 og 329.

I trykt udgave: Bind 26 side 342 linje 11

◀ **consumeret** : fortæret, anvendt.

I trykt udgave: Bind 26 side 342 linje 20

◀ **saa** Aar ud: således.

I trykt udgave: Bind 26 side 342 linje 21

◀ **General-Løgn** : dyb og gennemgribende løgn.

I trykt udgave: Bind 26 side 342 linje 25

◀ **falder paa** : finder på, får den idé.

I trykt udgave: Bind 26 side 342 linje 34

◀ **som andetsteds viist** : se journaloptagnelsen NB32:120 med titlen »Det skjulte Angreb paa Xstdommen«, SKS 26, 209f.

I trykt udgave: Bind 26 side 343 linje 1

◀ **den Verden man skulde ifølge det nye T: ligge i Kamp med, og forfølges af** : se fx Matt 5,11, hvor Jesus siger til disciplene: »Salige ere I, naar man bespøtter og forfølger Eder, og taler allehaande Ondt imod Eder for min Skyld, og lyver det« (NT-1819). Desuden Joh 16,2, hvor Jesus siger til disciplene: »De [jøderne] skulle [skal] udelukke Eder af Synagogerne; ja den Tiid skal komme, at hver den, som ihjelslaaer Eder, skal mene, han viser Gud en Dyrkelse« (NT-1819). Endvidere Jak 4,4: »I Hoerkarle og Hoerqvinder! vide I ikke, at Verdens Venkab er Guds Fiendskab? Derfor, hvo som vil være Verdens Ven, bliver Guds Fiende« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 26 side 343 linje 5

◀ **Catilinas (...) Sammensværgelse** : sigter til den rom. politiker Lucius Sergius Catilina (o. 106-62 f.Kr.), som forsøgte at tilrane sig magten ved et kup. Dette blev dog opdaget af Cicero (106-43 f. Kr.), der på talerstolen (»Tribunen«) i senatet holdt sine berømte catilinariske taler.

I trykt udgave: Bind 26 side 343 linje 18

◀ **bruges** : behøves.

I trykt udgave: Bind 26 side 343 linje 21

◀ **tage det op med** : tage kampen op mod.

I trykt udgave: Bind 26 side 343 linje 22

◀ **Som i Staten, naar der paa Gaden ... er en Forbrydelse** : I bekendtgørelse af 24. maj 1840 ang. advarsel mod opløb indskærpes, at politiet ikke tolererer uanmeldte gadeopløb, og at »de deri Deeltagende, som ikke efter Advarsel afstaae fra deres Forehavende, ville blive adsplittede ved Anvendelsen af den offentlige Magt.« Advarslen gentages i bekendtgørelse af 21. jan. 1842. I henhold til § 93 (i dag § 79) i Grundloven af 5. juni 1849 kan politiet (heller) ikke uden videre 'hugge ind', dvs. angribe en folkemængde (med de fornødne midler). Politiet kan forbyde offentlige forsamlinger i de tilfælde, hvor de skønnes at være til fare for den offentlige orden. Ved større opløb må politiet først gribe ind, når mængden tre gange forgæves i kongens og lovens navn er opfordret til at adskille sig. Disse bestemmelser bliver aktualiseret i »Bekjendtgjørelse fra Kjøbenhavns Politi ang. Forbud mod Fanetog den 5te Juni« af 1. juni 1854, og i »Bekjendtgjørelse fra Kjøbenhavns Politi ang. Forbud mod festlige Optog den 5te Juni« af 2. juni 1854.

I trykt udgave: Bind 26 side 343 linje 37

◀ **Falsation** : (skrift)forfalskning.

I trykt udgave: Bind 26 side 344 linje 2

◀ **Contra-Sætningen** : mod-sætningen, dvs. den påstand, der hævder det modsatte.

I trykt udgave: Bind 26 side 344 linje 3

◀ **længst** : for længst; allerede længe.

I trykt udgave: Bind 26 side 344 linje 3

◀ **Gud gjør dog altid de Vise til Nar** : hentydning til 1 Kor 3,19: »For denne verdens visdom er dårskab for

Gud – der står jo skrevet: 'Han fanger de vise i deres snedighed'«, jf. Job 5,12-13.

I trykt udgave: Bind 26 side 344 linje 13

◀ **for an** : dvs. foran, som indledning.

I trykt udgave: Bind 26 side 344 linje 22

◀ **sætter (...)** **over** : dvs. oversætter, transporterer.

I trykt udgave: Bind 26 side 344 linje 30

◀ **vistnok** : rigtignok, ganske vist.

I trykt udgave: Bind 26 side 344 linje 33

◀ **lige overfor** : i forhold til; konfronteret med.

I trykt udgave: Bind 26 side 344 linje 36

◀ **om det saa behager Gud** : 337,34. – **saa**: således.

I trykt udgave: Bind 26 side 345 linje 3

◀ **lige fuldt** : desuagtet, alligevel.

I trykt udgave: Bind 26 side 345 linje 9

◀ **længst** : for længst; gennem lang tid.

I trykt udgave: Bind 26 side 345 linje 11

◀ **en Patriarch eller en Apostel taler om at døe træt af Livet** : I GT findes et fast udtryk om, at patriarken dør 'gammel og mæt af dage'; således fx Abraham (1 Mos 25, 8), Isak (1 Mos 35, 39), kong David (1 Krøn 29, 28) og Job (Job 42,17).

I trykt udgave: Bind 26 side 345 linje 14

◀ **Bondehest** : arbejdshest.

I trykt udgave: Bind 26 side 345 linje 16

◀ **for Ploven**: dvs. spændt for ploven.

I trykt udgave: Bind 26 side 345 linje 17

◀ **kunstigt** : efter alle kunstens regler, dygtigt.

I trykt udgave: Bind 26 side 345 linje 18

◀ **forresten** : hvad alt det øvrige angår.

I trykt udgave: Bind 26 side 345 linje 20

◀ **paakommer mig** : griber mig, indtræder.

I trykt udgave: Bind 26 side 345 linje 21

◀ **Hjælpelinie** : i mat. en linje, som ved konstruktion af en figur ud fra givne stykker trækkes på den geometriske tegning til støtte og bevisførelse.

I trykt udgave: Bind 26 side 345 linje 33

◀ **potenseres** : forøges, forstærkes.

I trykt udgave: Bind 26 side 345 linje 34

◀ **som oftere bemærket** : se fx NB34:13 og NB34:17, i SKS 26, 324 og 329.

I trykt udgave: Bind 26 side 345 linje 36

◀ **lige overfor** : i forhold til.

I trykt udgave: Bind 26 side 345 linje 37

◀ skjuler **for**: af.

I trykt udgave: Bind 26 side 346 linje 6

◀ **destoværre** : desværre.

I trykt udgave: Bind 26 side 346 linje 6

◀ **Eiendommelighed** : om egenskaber, der kendetegner en person og adskiller denne fra andre, særegenhed.

I trykt udgave: Bind 26 side 346 linje 11

◀ **Journaler** : tidsskrifter, uge- el. dagblade, aviser.

I trykt udgave: Bind 26 side 346 linje 25

◀ **betræffende** : angående.

I trykt udgave: Bind 26 side 346 linje 29

◀ **ret egl.** : i sandhed, i virkeligheden.

I trykt udgave: Bind 26 side 346 linje 34

◀ **ordentligviis** : almindeligvis, sædvanligvis.

I trykt udgave: Bind 26 side 347 linje 7

◀ **Primitivitet** : oprindelighed; egen natur.

I trykt udgave: Bind 26 side 347 linje 9

◀ **paa tvert** : på tværs.

I trykt udgave: Bind 26 side 347 linje 10

◀ **knebent** : ringe, sparsommeligt.

I trykt udgave: Bind 26 side 347m linje 6

◀ **Den menige Mand** : SKs foretrukne betegnelse for den jævne, lavere samfundsklasse.

I trykt udgave: Bind 26 side 347 linje 26

◀ **Kjerlighedens Gud** : 318,20.

I trykt udgave: Bind 26 side 348 linje 1

◀ **under Paastand paa** : under påstand af, med den påstand.

I trykt udgave: Bind 26 side 348 linje 4

◀ **underfundigt** : lumsk, snedigt.

I trykt udgave: Bind 26 side 348 linje 9

◀ Forældrenes **Øine**: opsyn.

I trykt udgave: Bind 26 side 348 linje 11

◀ **vistnok** : utvivlsomt.

I trykt udgave: Bind 26 side 348 linje 18

◀ **Prindsessen i 1001 Nat, der frister Livet ved at fortælle Eventyr** : sigter til Scheherezade i den arabiske eventyrsamling *Tusind og én nat*. I værkets rammefortælling berettes det om kong Schahriar, at

han hver nat lod sin vesir, dvs. øverste embedsmand, føre en jomfru til sig for at forlyste sig med hende, og at han om morgenen befalede vesiren at dræbe hende. Da vesirens egen datter, Scheherezade, stod for tur, tryllebandt hun kongen i tusind og én nat med sine eventyr. Da hun morgenen efter den sidste nat trådte frem for ham med de børn, hun i al hemmelighed havde født ham, giftede han sig med hende. Jf. *Tausend und eine Nacht. Arabische Erzählungen*, overs. af G. Weil, bd. 1, udg. af A. Lewald, Stuttgart 1838, bd. 2-4, Pforzheim 1839-41, ktl. 1414- 1417; bd. 1, s. 12, og bd. 4, s. 952. –**frister Livet**: opretholder livet.

I trykt udgave: Bind 26 side 348m linje 2

◀ **lønligt** : skjult, hemmeligt.

I trykt udgave: Bind 26 side 348m linje 7

◀ **Commerce** : el. Commerce, dvs. kommer, sjov.

I trykt udgave: Bind 26 side 348m linje 8

◀ **ret** : nogenlunde.

I trykt udgave: Bind 26 side 348 linje 23

◀ **om man saa vil** : om man således vil, 'om jeg så må sige'.

I trykt udgave: Bind 26 side 348 linje 26

◀ **Det er** : det vil sige.

I trykt udgave: Bind 26 side 348 linje 33

◀ **fortabt i** : (stærkt) optaget af.

I trykt udgave: Bind 26 side 348 linje 34

◀ **behandler (...) en bagatelle** : fr., fast talemåde: behandler noget, som var det en ren ubetydelighed.

I trykt udgave: Bind 26 side 348 linje 34

◀ **Thesis** : gr. (thésis), standpunkt, tese.

I trykt udgave: Bind 26 side 350 linje 8

◀ **Kjende** : kendemærke, kendetegn.

I trykt udgave: Bind 26 side 350 linje 36

◀ **reflecterer paa** : tager hensyn til, retter sig mod.

I trykt udgave: Bind 26 side 351 linje 1

◀ **Intet mindre end** : alt andet end, lige det modsatte af.

I trykt udgave: Bind 26 side 351 linje 17

◀ **Salig Den som ikke forarges** : citat fra Matt 11,6, hvor Jesus siger: »salig er den, som ikke forarges paa [tager anstød af] mig« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 26 side 351 linje 20

◀ **Forargelsens Mulighed** : dvs. den mulighed, at man tager anstød, når mennesket Jesus forkyndes at være Guds søn; SK har flere steder udfoldet dette nøglebegreb, jf. fx afsnittet »Forargelsen paa Paradoxet« i *Philosophiske Smuler* (1844), i SKS 4, 253-257; afsnittet »Forargelsens Mulighed« i *Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift* (1846) i SKS 7, 532; afsnittet »Den Synd at fortvivle om Syndernes Forladelse (Forargelse)« i *Sygdommen til Døden* (1849), i SKS 11, 225-236; og kapitlet »'Salig Den, som ikke forarges paa mig.' En bibelsk Fremstilling og christelig Begrebs-Bestemmelse«, i nr. II i *Indøvelse i Christendom* (1850), i SKS 12, 83-147.

I trykt udgave: Bind 26 side 351 linje 22

◀ **tager Gud Tonen saa høit** : anslår Gud tonen så højt; tager Gud det så højtideligt.

I trykt udgave: Bind 26 side 352 linje 6

◀ **et Snøvl** : et sløvt vrøvlehoved.

I trykt udgave: Bind 26 side 352 linje 19

◀ **Majestæts-Forbrydelsen** : 322,34.

I trykt udgave: Bind 26 side 352 linje 22

◀ **andetsteds** : se optegnelsen NB32:93, i SKS 26, 181-183.

I trykt udgave: Bind 26 side 352 linje 23

◀ **Gud er Aand** : se fx Joh 4,24, hvor Jesus siger: »Gud er ånd, og de, som tilbeder ham, skal tilbede i ånd og sandhed.«

I trykt udgave: Bind 26 side 352 linje 34

◀ **Kjerlighedens Majestæt** : 318,20.

I trykt udgave: Bind 26 side 352 linje 34

◀ **Mærker** : kendemærker.

I trykt udgave: Bind 26 side 353 linje 5

◀ **længst** : for længst.

I trykt udgave: Bind 26 side 353 linje 6

◀ **omstemplede** : væsentligt forandrede.

I trykt udgave: Bind 26 side 353 linje 7

◀ **Verden er som man tager den** : ordsproget findes optegnet som nr. 11,420 i E. Mau *Dansk Ordsprogs-Skat* bd. 1-2, Kbh. 1879; bd. 2, s. 546.

I trykt udgave: Bind 26 side 353 linje 9

◀ **Andetsteds har jeg viist, hvorledes denne Talemaade egl. er at forstaae** : se journaloptegnelsen NB30:115, i SKS 25, 479f.

I trykt udgave: Bind 26 side 353 linje 12

◀ **Gradationer** : gradforskelle, variationer.

I trykt udgave: Bind 26 side 353 linje 23

◀ **see sig om en anden** : dvs. se sig om efter en anden.

I trykt udgave: Bind 26 side 354 linje 8

◀ **Gasbelysningen er jo ogsaa en Opfindelse fra vor Tid** : Gasbelysningen var i 1843 endnu ikke kommet til København, hvor det første gasværk blev åbnet i 1857. Men allerede i 1826 var der oprettet et gasværk i Berlin, som SK flere gange besøgte.

I trykt udgave: Bind 26 side 354 linje 12

◀ **Hanerei** : dvs. hanrej.

I trykt udgave: Bind 26 side 354 linje 24

◀ **Manden er Msket** : hentyder til, at 'Adam' på hebr. betyder menneske.

I trykt udgave: Bind 26 side 355 linje 7

◀ **Forretnings-Livet** : hverdagslivet med dets arbejdsmæssige og praktiske gøremål.

I trykt udgave: Bind 26 side 355 linje 8

◀ **Perfectibilitet** : dvs. evnen til at udvikle sig el. til at gøre fremskridt. Udtrykket brugtes i den ældre lutherske dogmatik om kristendommens evne til at fuldkommengøres og udvikles. Sidst i det 18. årh. optoges denne tanke af den rationalistiske teologi, der betragtede kristendommens historie som en fremadskridende proces mod stadig større fuldkommenhed. I det 19. årh. udformedes tanken om perfektibiliteten også historiefilosofisk og kulturfilosofisk, fx hos Hegel.

I trykt udgave: Bind 26 side 355 linje 13

◀ **Xstd., hedder det, er jo for Msker** : jf. fx det grundvigianske slagord 'menneske først, kristen så'.

I trykt udgave: Bind 26 side 355 linje 15

◀ **fordi det ikke kan det anderledes** : allusion til Luthers ord på Rigsdagen i Worms 1521: »Hier stehe ich; ich kann nicht anders, Gott helfe mir! Amen!« C.F.G. Stang *Martin Luther. Sein Leben und Wirken*, Stuttgart 1838, ktl. 790, s. 123.

I trykt udgave: Bind 26 side 355 linje 25

◀ han **seer at**: sørger for at.

I trykt udgave: Bind 26 side 355 linje 31

◀ **Skulke-Peer** : el. skulke-Peter, fast udtryk om en person, som altid unddrager sig.

I trykt udgave: Bind 26 side 355 linje 36

◀ **Jo jeg takker** : ironisk udbrud: jo tak!

I trykt udgave: Bind 26 side 357 linje 2

◀ **Mænder** : dagligsprog el. barnesprog, ofte om store kraftige mandspersoner.

I trykt udgave: Bind 26 side 357 linje 3

◀ **fast** : næsten.

I trykt udgave: Bind 26 side 357m linje 1

◀ **Fra Østen** : dvs. fra mellemøsten.

I trykt udgave: Bind 26 side 357m linje 3

◀ **Der var Manden Msket** : 355,7.

I trykt udgave: Bind 26 side 357m linje 4

◀ et **Nummer Nul**: fast udtryk: den ringeste på et hold, en uduelig person.

I trykt udgave: Bind 26 side 357m linje 14

◀ **Præsent** : el. present, foræring, gave.

I trykt udgave: Bind 26 side 357m linje 22